

Ulbrecht, S.: Die Dramatik des jungen Vladimir Majakovskij und des jungen Bertolt Brecht. Eine kontrastive Analyse unter besonderer Berücksichtigung des Verfremdungsverfahrens und der Montagetechnik. Peter Lang GmbH, Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main 1996.

Slavista a germanista Siegfried Ulbrecht se ve své knize zabývá analýzou děl dvou autorů, kteří byli sice ovlivněni rozdílným kulturním prostředím a různou literární tradicí, ale přesto mají oba mnoho společného. Jde o Vladimira Majakovského a Bertolta Brechta. Autor si ke svému rozboru zvolil známou ranou tragédií ruského básníka – *Владимир Маяковский* (1913) a dvě Brechtovy hry: *Baal* (1919) a *Im Dickicht der Städte* (1927). Autor zkoumá výrazovou i obsahovou stránku textů, snaží se určit typologické konvergence i divergence v jednotlivých dílech a jejich místo v dramatické tvorbě Brechta a Majakovského.

Knihu rozdělil na tři oddíly: v prvním se zabývá nástinem metod užívaných oběma autory, postupem ozvláštňení a technikou montáže. V druhém oddíle se zaměřil na prvky motivů a témat a ve třetím analyzuje výstavbu děl.

Velkou pozornost autor věnuje problematice ozvláštňení, protože tohoto postupu hojně využívá jak Brecht, tak i Majakovskij. Ulbrecht vyzvedává zvláště jednu z jejich poloh, pro kterou zvolil termín „autotematismus“. Básníci ve snaze zobrazit rozpor mezi individuem a společností prchají do extrémně subjektivní pozice; mezeru mezi izolovaným „já“ a odcizeným světem se snaží ve svých textech zaplnit pohledem do nitra, intenzivnějším zohledňováním světa vnitřních představ. Hrdinové Majakovského a Brechta zůstávají přesto zajati „pozemským“ a věčnost onoho světa se nestává místem úniku. Vzdalují se lidské společnosti, opouštějí svůj domov a místem jejich posledního pobytu se stává příroda. Je to místo nedotčené moderní civilizací, sociálními a ekonomickými vztahy lidské společnosti, místo původu člověka a znak jeho individuality. Ozvláštňení ovlivnilo i techniku montáže a celou strukturu díla. To podle Ulbrechta znamená rozloučení se s klasickým způsobem výstavby, založené na harmonii obsahu a formy. Majakovskij rozkládá a rozděluje věci a znovu je sestavuje podle svých vlastních kritérií a představ.

Z tematické problematiky se zaměřuje na náboženství, chronologii a urbanismus, zvláště pak na lásku a sex, neboť Majakovskij a zvláště Brecht vyčleňují tělesným lidským touhám velké místo.

Další oblastí Ulbrechtova bádání se stal vztah člověka a věcí a rozpor mezi městským a vesnickým prostředím. Problematika vztahu člověka a věcí vzbuzuje v Ulbrechtovi otázku, zda jsou věci pro člověka potřebné nebo škodlivé. Jinak řečeno, zda je člověk schopen jím vyrobené věci vlastnit a kontrolovat. Pro Majakovského věci znamenají pokrok a mohou podle něj být lidem k velkému užitku. Naopak je tomu u Brechta, pro kterého vlastnictví věcí představuje ztrátu lidských hodnot.

V posledním oddíle knihy se Ulbrecht zaměřil především na analýzu dramatické výstavby, jednání postav, prostorovou a časovou konstrukci, použité monology a dialo-

gy a scénické vyjádření. Pro Brechta je důležité neustálé přerušování děje. Jednání v *Baalovi* se Ulbrechtovi jeví jako roztržité; sestává z jednotlivých, nelogicky svázaných situací. Majakovskij používá drama nového typu, ve kterém se vnější jednání přeměňuje na vnitřní – v popředí se nenachází děj, ale sdělení, vyprávění o světě a lidských starostech.

Po analýze prostorové a časové konstrukce a vymezení syžetu a fabule přistupuje autor k problematice postav. V Brechtově *Baalovi* je ústřední postavou Baal, ostatní působí dojemem dekorativních statistů, o jejichž psychiku se Brecht nezajímá. Důležité je pouze chování těchto postav za určitých okolností. Podobně je tomu v Majakovského tragédii, v níž je lyrický hrdina jedinou skutečně jednajícím osobou. Ostatní postavy vystupují pouze jako „mechanické loutky“.

Také problematice monologu a dialogu věnoval autor značnou pozornost. Dochází k závěru, že samotná řeč nepostačuje k dorozumění: v Brechtově *Baalovi* dochází k monologizaci dialogu, zatímco Majakovského hra se naprosto odklání od struktury dialogu a struktury konfliktně orientované – dominantní je v ní monolog.

Dílo Siegfrieda Ulbrechta je zajímavým příspěvkem v dosavadním pohledu na tvorbu dvou avantgardních spisovatelů – Bertolta Brechta a Vladimira Majakovského. Srovnávací analýza obou básníků v jejich tvůrčích počátcích vrhá nové světlo na jejich význam v rámci národních literatur, stejně jako na počátky evropského avantgardního hnutí.

Eva Holoubková
Petra Němcová
Diana Wunschová

Gurvič-Liščiner, S.: Gercen i ruskaja chudožestvennaja kultura 1860-ch godov.
Tel Aviv 1997, 234 s.

Tato kniha je pokračováním (2. dílem) studie *Tvorčestvo Gercena v razvitii russkogo realizma serediny XIX veka* (Moskva 1994). Je přehledně rozdělena do šesti kapitol, v nichž se autorka snažila vystihnout úlohu a vliv tvorby i osobnosti Gercena nejen na ruskou národní literaturu, ale i kulturu v pohnuté revoluční době šedesátých let minulého století. Všechny kapitoly jsou bohatě doplňovány ukázkami z analyzovaných a srovnávaných děl, a rovněž ze soudobé kritické literatury. Nezřídka je čtenář odkazován i na kapitoly prvního dílu této knihy.

První část knihy (kapitoly I.-III.) začíná připomenutím roku 1862, kdy se v Londýně, kde Gercen žil, konala Světová výstava. Pod touto záminkou se do Anglie vypravily desítky významných představitelů ruské kultury, mezi nimi Dostojevskij, Ostrovskij, Stasov, Pisemskij a další. V jeho domě se pak odehrávaly bouřlivé diskuse o budoucnosti kultury a umění nejen v Rusku, ale také v Evropě. Ve středu Gercenova